

Ο μήνας Ιούνιος

/ [Πεμπτουσία](#)

[June_up](#)

Ο έκτος μήνας του χρόνου πήρε το όνομά του από τη σύζυγο του Δία, την Ήρα, η οποία στα λατινικά ονομαζόταν Juno. Το θερινό ηλιοστάσιο, η αρχή του καλοκαιριού, είναι το φαινόμενο που χαρακτηρίζει το μήνα από την πλευρά της αστρονομίας, ενώ από την πλευρά της παράδοσης ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η γενέθλια εορτή του Αϊ-Γιάννη του Προδρόμου.

Σε διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας ο Ιούνιος έχει τη δική του ξεχωριστή ονομασία. Στα Γρεβενά αναφέρεται ως Κερασάρης και στον Πόντο ως Κερασινός επειδή ωριμάζουν τα κεράσια, ενώ λόγω του «ερινασμού» ή «ορνιασμού» (τεχνητή γονιμοποίηση με ορνούς ή καρπούς άγριας συκιάς) των ήμερων σύκων ονομάζεται Ορνιαστής στην Άνδρο, Ρινιστής στην Πάρο και Απαρνιαστής σε διάφορα άλλα μέρη.

Είναι όμως κυρίως γνωστός ως Θεριστής: «Αρχές του Θεριστή, του δρεπανιού μας η γιορτή», αφού συνδέεται άμεσα με την ωρίμανση και το θερισμό των δημητριακών. Το θέρισμα γίνεται με το δρεπάνι αρχίζοντας από το μέρος που έχει λυγίσει τα στάχυα ο αέρας.

Μεταξύ των εθίμων του θερισμού αυτά που σχετίζονται με τα τελευταία στάχυα έχουν πολλά κοινά στοιχεία με άλλους ινδοευρωπαϊκούς λαούς. Σε μερικά μέρη άφηναν αθέριστα τα τελευταία στάχυα, ενώ σε άλλα έπλεκαν μια δέσμη, σε σχήμα σταυρού, που την έλεγαν χτένι, ψαθί ή σταυρό, και την τοποθετούσαν στο εικονοστάσι του σπιτιού. Την εποχή της σποράς τα έτριβαν κι ανακάτευαν τους κόκκους τους με τον καινούργιο σπόρο. Το αθέριστο κομμάτι ήταν τα γένια του νοικοκύρη, «αφήνω του ζευγολάτη τα γένια» έλεγαν, ενώ σε άλλες περιοχές ονομαζόνταν «τα γένια του Θεού».

Στο τρίτο δεκαήμερο του μήνα συμβαίνει και το θερινό ηλιοστάσιο ή η θερινή τροπή του Ήλιου, το επονομαζόμενο «λιοτρόπι» από το λαό μας, εξ ου και η ονομασία του Ιουνίου ως «Λιοτρόπη». Πράγματι, στις 21-22 Ιουνίου ο Ήλιος φτάνει

στο βορειότερο σημείο της εκλειπτικής και αρχίζει να κατέρχεται και πάλι «τρεπόμενος» προς τον ισημερινό. Το σημείο αυτό ονομάζεται θερινό τροπικό σημείο ή απλώς θερινή τροπή, επειδή ο Ήλιος τρέπεται και πάλι προς τον ισημερινό και από την ημέρα αυτή αρχίζει το καλοκαίρι. Επειδή, μάλιστα, για μερικές μέρες πριν και μετά τη θερινή τροπή ο Ήλιος φαίνεται να αργοστέκει πάνω στην εκλειπτική σαν να είναι έτοιμος να σταματήσει, το θερινό τροπικό σημείο ονομάζεται επίσης και θερινό ηλιοστάσιο.

Πριν από 2.000 χρόνια το σημείο του θερινού ηλιοστασίου βρισκόταν στον αστερισμό του Καρκίνου, γι' αυτό και ο Βόρειος Τροπικός Κύκλος ο οποίος διέρχεται από το σημείο αυτό ονομάστηκε «Τροπικός του Καρκίνου». Μετά τη θερινή τροπή, ο Ήλιος αρχίζει να κατεβαίνει προς το Νότο, άρα «καρκινοβατεί», δηλαδή κάνει μια οπισθοδρομική κίνηση σαν τον κάβουρα.

Φυσικά, σήμερα, λόγω της μετάπτωσης των ισημεριών, το σημείο του θερινού ηλιοστασίου βρίσκεται στον αστερισμό των Διδύμων, ενώ ο Ήλιος εισέρχεται στον αστερισμό του Καρκίνου στις 21 Ιουλίου και παραμένει εκεί επί 21 ημέρες, μέχρι τις 11 Αυγούστου.

Στις 24 Ιουνίου έχουμε τη γενέθλια εορτή του Αϊ-Γιάννη του Προδρόμου: «Τ' Αϊ-Γιαννιού του Λαμπαδάρη», εξ ου και το όνομα που δίνεται στον Ιούνιο «Αϊ-Γιαννίτης» ή «Αγιογιαννίτης». Η γιορτή του είναι ταυτισμένη με δυο κύκλους εθίμων: με τον Κλήδονα και τις φωτιές που ανάβουν την παραμονή. Εξ ου και οι προσωνομίες «Φανιστής» και «Ριζικάρης», αλλά και «Ριγανάς», επειδή εκείνη την ημέρα μάζευαν ρίγανη.

Κληδών (γεν. κληδόνας) στην αρχαιότητα σήμαινε οιωνός ή προμήνυμα. Ο Γεώργιος Ν. Αικατερινίδης μας περιγράφει: «Την παραμονή της γιορτής του Αϊ-Γιάννη πηγαίνει ένα παιδί που ζουν και οι δυο γονείς του (αμφιθαλές) και φέρνει «αμίλητο» νερό στο σπίτι όπου έχουν συμφωνήσει να γίνει ο Κλήδονας. Το αμίλητο νερό το βάζουν σε μια στάμνα και μέσα ρίχνουν τα ριζικάρια, δηλαδή από ένα φρούτο ή κάποιο μικροαντικείμενο, με ένα χαρακτηριστικό σημάδι, για να ξεχωρίζει ο κάτοχός του. Σκεπάζουν έπειτα το σταμνί μ' ένα κόκκινο πανί, βάζουν πάνω μια κλειδαριά (εξ ου και η εσφαλμένη γραφή Κλείδονας) και το αφήνουν τη νύχτα έξω στο ύπαιθρο για να «αστρονομηθεί», να δεχτεί τη μαγική επήρεια των άστρων. Την επαύριο φέρνουν το σταμνί στο σπίτι, μαζεύονται όλοι γύρω-γύρω κι ένα παιδί, αμφιθαλές και αυτό, βγάζει τα ριζικάρια, ενώ οι άλλοι τραγουδούν ένα αλληγορικό δίστιχο».

Το αρχαιοελληνικό έθιμο του Κλήδονα περιγράφεται ως εξής από τον Ηλία Αναγνωστάκη: «...μια κόρη στο πηγάδι, στο βρύσιμο του Ιούνη και του κλήδονα, είναι η αληθινή πηγή της ζωής, που περιμένει το γυρισμό. Είναι η νέα που στου Αϊ-

Γιαννιού, στις 24 του Ιούνη, γίνεται η Καλλινίτσα, πηδά τις φωτιές, ζυμώνει την αλμυροκουλούρα και, τρώγοντάς την, από τη δίψα θα ονειρευτεί μέσα στη νύχτα τον νέο που της προσφέρει την ερωτική δροσιά, το νερό να ξεδιψάσει. Κι ακόμη, είναι η νέα που φέρνει το αμίλητο νερό, ανοίγει τον κλήδονα, ψάχνει τον ήλιο-σύντροφο μέσα στο σκοτεινό, σαράντα οργιές βαθύ, πηγάδι του έρωτα. Και για τους δυο, κόρη και νέο, το νερό κοιμάται, είναι αμίλητο και μόνον λάλον είναι το ύδωρ της μαντικής κατασταλίας του κλήδονα και του στοιχείου: θεριόνερο, νεραϊδόνερο».

Στην Κοζάνη το έθιμο του «Κλήδονα» αναβιώνει κάθε χρόνο στην Αιανή και στο Χρώμιο: «Κάθε 23 Ιούνη το απόγευμα, στην πιο όμορφη και λουλουδένια αυλή ενός σπιτιού, μαζεύονται γυναίκες, παραδοσιακά ντυμένες, για να στολίσουν ένα γκιούμι με λουλούδια. Ταυτόχρονα οι ελεύθερες κοπέλες δένουν στο δαχτυλίδι τους μια κόκκινη κλωστή, το ρίχνουν στο γκιούμι που το γεμίζουν με νερό και τραγουδούν. Την επομένη το απόγευμα μαζεύονται και πάλι οι γυναίκες του χωριού, μια ελεύθερη κοπέλα παίρνει το στολισμένο γκιούμι και με τραγούδια στο δρόμο πάνε στις 3 βρύσες. Εκεί γεμίζουν και αδειάζουν τρεις φορές το γκιούμι και τραγουδούν σε τοπική διάλεκτο. Με τραγούδια καταλήγουν στην πλατεία, με ορχήστρα χορεύουν και ενδιάμεσα στο γλέντι βγάζουνε τα «κλήδονα». Μια ελεύθερη κοπέλα τραβάει μέσα από το γκιούμι ένα δαχτυλίδι που θα αναδείξει την πρώτη κοπέλα που θα αρραβωνιαστεί. Και έτσι το γλέντι συνεχίζεται ως αργά»,

Αν και τα έθιμα αυτά της υπαίθρου, που τα κρατούσε ζωντανά στην πόλη η «γειτονιά», σιγά-σιγά λησμονιούνται, οι παλιότεροι δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τις παιδικές αναμνήσεις μας και τα πηδήματα πάνω από τις φωτιές του Αϊ-Γιάννη. Αναμνήσεις που αναβιώνουν κάθε φορά που ακούς τραγούδια όπως εκείνο του Λευτέρη Παπαδόπουλου για 'κείνο το Σάββατο κι απόβραδο στην Αριστοτέλους που «φωτιές ανάβανε στους απάνω δρόμους/τ' Αϊ-Γιάννη θα 'τανε θαρρώ». Ή εκείνο το άλλο του Μάνου Ελευθερίου: «Ανάβουνε φωτιές στις γειτονίες, του Αϊ-Γιάννη / αχ πόσα τέτοια ξέρεις και μου λες / που 'χουν πεθάνει».

Πηγή: Σιμόπουλος, Διονύσης Π. *Οι Μήνες Μάιος και Ιούνιος*, Γεωτρόπιο Ελευθεροτυπίας, Τεύχος 472 (2 Μαΐου 2009)

ΦΩΤ: <http://scijinks.nasa.gov/solstice>